

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.—Θώρακες και *qe-ro*, εἰς τὰς Μυκηναϊκὰς πινακίδας, ὑπὸ *Σπυρ. Μαρινάτου* *.

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Μυκηναϊκῆς γραφῆς ἀπέδωκε μέχρι σήμερον τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα.

Εἰς τὰς πινακίδας τῆς Πύλου ὑπάρχει ἡ σειρὰ ἢ ταξινομηθεῖσα ὡς Sh «πινακίδες τῶν θωράκων». Εἰς τὸ κλασσικὸν βιβλίον τῶν VENTRIS-CHADWICK¹ περιγράφονται αὗται μὲ ἀρκετὴν λεπτομέρειαν. Εἶναι δώδεκα πινακίδες καταλέγουσαι θώρακας καὶ κράνη συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν σχετικῶν ἰδεογραμμάτων καὶ βεβαιούμενα διὰ λεξικῆς ἀναγραφῆς *to-ra-ke* (θώρακες) καὶ *ko-ru-to* (κόρυθος, γεν. τοῦ κόρυς).

Τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ θώρακος εἶναι τραπεζοειδὲς ἰχνογράφημα ἐλαφρῶς πλατύτερον κάτω, φέρον ὀριζοντίας γραμμὰς, δηλοῦσας ὅτι ὁ θώραξ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ζώνας ἢ ταινίας. Αὗται περιγράφονται ὡς *o-ra-wo-ta* καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων εἶναι τριάκοντα, ὧν τὰ εἴκοσι χαρακτηρίζονται μείζονα καὶ τὰ δέκα μείονα. Τὰ αὐτὰ ἀντικείμενα περιγράφονται ἀνὰ τέσσαρα καὶ ὡς ἐξαρτήματα τοῦ κράνους (*οπαβοτα* κόρυθος). Ἡ λέξις δὲν ἐσώθη εἰς τὴν Μεταμυκηναϊκὴν Ἑλληνικὴν, ἀπολεσθεῖσα ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀντικειμένου. Εἶναι ἐτυμολογικῶς νοητέα ὡς *οπ-ἀορτα* (ἀείρειν, ἀορτήρ, ἀναρτᾶν) καὶ σημαίνει ἀντικείμενα ἀναρτώμενα, κρεμάμενα, συναπτόμενα. Εἰς τὰ κράνη μετὰ τὰ 4 *οπαβοτα* περιγράφονται χωριστὰ καὶ δύο παρήια, ἧτοι παραγναθίδες. Ὡς παράδειγμα παρατίθεται ἡ πινακὶς Sh 737².

(Ἰδεόγρ.) ΘΩΡΑΞ 1. *opawota mezoa 20, meujoa 10, koruto 4, parawajo 2*.

(Ἐν συνήθει μεταγραφῇ): Θώραξ εἶς, *οπαβοτα* μείζονα εἴκοσιν, ἐλάσσονα δέκα. Κόρυθος *οπαβοτα* τέσσαρα, παραγναθίδες (παρηίω) δύο.

Ἐν Κνωσῷ εὐρέθησαν 140 πινακίδες εἰς μικρὸν δωμάτιον τῆς Δυτ. πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου, λαβοῦσαι τὸ ὄνομα «πινακίδες τῶν ἀρμάτων» (Chariot Tablets) ὑπὸ τοῦ Evans. Εἶναι καὶ αὗται ἐφωδιασμένοι δι' ἰδεογραμμάτων παριστῶντων θώρακα, κράνος, ἄρμα καὶ ἵππον. Διὰ μεγάλων, προτασσομένων γραμμάτων, δηλοῦται εἰς ἐκάστην πινακίδα πιθανῶς τὸ πρόσωπον, ὁ «ἰπότα», ὁ ὁποῖος χρεοῦται μὲ τὸ περιεχόμενον ἐκάστης πινακίδος. Τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ θώρακος εἶναι γενικῶς ὅμοιον πρὸς τὰ ἐκ Πύλου γνωστὰ (εἰκ. 1, a-b) μετὰ τῶν ὀριζοντίων ταινιῶν. Ὑπάρχουν ὁμοῦ καὶ μερικαὶ ἰδιορρυθμίαι ἕως τώρα ἀκατάληπτοι.

* SPYR. N. MARINATOS, Panzer und Quero, in den mykenischen Schrifttafeln.

¹ Documents in Mycenaean Greek, σ. 375-379.

² Documents, σ. 379 ἀρ. 293.

1) Ἡ λέξις «θώρακες» δὲν ὑπάρχει ἐνταῦθα. Τὸ ἀντικείμενον δηλοῦται διὰ μό-
νου τοῦ ἰδεογράμματος. Ὅπου ὑπάρχει (δι' εἰδικὴν κατηγορίαν θωράκων) καὶ λεξικὴ
γραφὴ, αὕτη εἶναι $qe-ro_2$. Ἐπὶ τεσσάρων πινακίδων τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ θώρακος
φέρει τὸ γράμμα qe ἐπιγεγραμμένον, ἐν τῇ περιπτώ-
σει δὲ ταύτη δὲν ὑπάρχουν αἱ ὀριζόντιαι ζῶναι (εἰκ. 1, c).
Εἰς τρεῖς ἄλλας πινακίδας τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ θώρα-
κος ἀπεξέστη καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἐπεγράφη τὸ ἰδεό-
γραμμα «τάλαντον χαλκοῦ» (εἰκ. 2). Ἰδιαιτέρως ση-
μαντικὸν εἶναι, ὅτι εἰς πάσας τὰς πινακίδας ταύτας ἡ
λέξις *kerw* (δουκός) συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 2.

2) Τὸ κράνος λέγεται καὶ ἐνταῦθα *koru*, τὰ δὲ
opawota τούτου χαρακτηρίζονται «ἐπικορούσια». Ἀνα-
φέρεται ἀπαξ τὸ ὄνομα κατὰ δουκὸν (ἐπικορουσίω) καὶ δια-
τηρεῖται καὶ τὸ ἀριθμητικὸν 2, ἀλλὰ δὲν διατηρεῖται¹
ἡ λέξις, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον, πρέπει ὅμως
νὰ εἶναι καὶ ἐδῶ *opawota*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ
ἀριθμὸς τῶν ἐξαρτημάτων τούτων ἐποίκιλλεν ἀπὸ κρά-
νους εἰς κράνος.

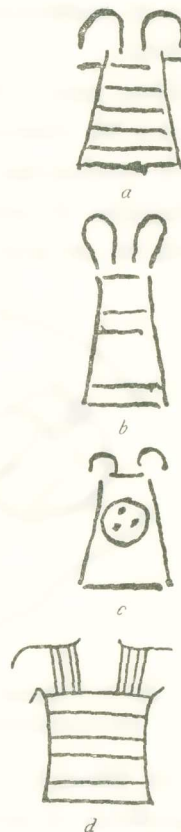
3) Ὅμοῦ μετὰ τῶν *kerw* ἀναφέρονται καὶ
epo-mi [, τὰ ὅποια συνεπληρώθησαν ἐπωμίω (δου-
κῶς) ὑπὸ τῶν VENTRIS-CHADWICK¹. *Kerw* καὶ
ἐπώμια εἶναι ἄγνωστα ἐν Πύλῳ.

Ἴδού ὁ πληρέστερος τύπος Κνωσιακῆς πινακίδος
τῆς ἀνωτέρω κατηγορίας, κολοβῆς δυστυχῶς καὶ ταύ-
της :

$qero_2$ 2, *epomi* [jo 2.

] *ra epikorusijo* 2, *parawajo* [2.

Περαιτέρω ἐπλουτίσθησαν αἱ γνώσεις μας διὰ
τῆς μεταγενεστέρως ἀνακαλύψεως νέων τινῶν θραυ-
σμάτων πινακίδων εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Κνωσοῦ, ἃς
κατέστησαν γνωστὰς οἱ HUXLEY καὶ CHADWICK².
Ἔχομεν τώρα μίαν πινακίδα πρακτικῶς ὀλόκληρον :³

Εἰκ. 1. a - b. θώρακες ἐξ
οπαβοῖα. c, θώραξ τύπου
qero_2 μετὰ τοῦ γράμματος *qe*
ἐπιγεγραμμένον. Κνωσός. d,
ἀπεικόνισις θώρακος ἐξ οπα-
βοῖα (Αἴγυπτος, ἐποχὴ Ρα-
μεσοῆ τοῦ Β). Evans, *Palace*
πλ. IV, σ. 803

¹ Documents κλπ, σ. 380-81.

² BSA 52, σ. 147-151 πίν. 27-28.

³ S 8100, ἔ.δ., σ. 147.

qero₂ 2 epomijo 2, opa[wota . . .

PA - RA (μεγάλα γράμματα)

opawota

koru (ιδεόγρ. ΚΡΑΝΟΣ) epikorusija 4 parawa[jo 2.

Ἦτοι ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ δύο μεγάλα γράμματα εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ σχετικοῦ «ἰππότου» :

Πάλλας: κερω 2, ἐπωμίω 2, οπαβοτα Χ. Κόρυς (καὶ ιδεόγραμμα κωνοειδοῦς κράνουσ μετὰ δύο παραγναθίδων): οπαβοτα ἐπικορύσια 4, παρηί[ω 2.

Ἔτι σπουδαιότερα εἶναι μία ἄλλη πινακίς¹, διότι εἰς τὸν τρίτον ἐκ τῶν ἄνω στίχων ἀναγράφει τὸ μυστηριῶδες ὄνομα qero₂, ἐνταῦθα ὅμως καὶ μετὰ τοῦ ιδεογράμματός του καὶ μετὰ τοῦ προσδιοριστικοῦ «χαλκός» πρὸ αὐτοῦ. Ἔπεται ἀριθμός,

Εἰκ. 2 — Κνωσός· πινακίς φέρουσα ἀπεξεσμένον τὸ ιδεόγραμμα τοῦ θώρακος καὶ ἐπιγεγραμμένον «χαλκοῦν ἰάλαντον». Evans, Palace κλπ IV σ. 805.

πιθανῶς 16. (Πίναξ I, 1, εἰς τὸ μέσον τοῦ μεσαίου στίχου. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἀποδίδεται ἐν μεγεθύνσει τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς πινακίδος). Ὁ Chadwick παρατηρεῖ, ὅτι κερδίζομεν οὕτω πρῶτον τὴν εἶδησιν, ὅτι τὰ κερω εἶναι ἐκ χαλκοῦ (ὄπερ, πλαγίως ἴσως, δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ «ταλάντου» εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας πινακίδας). Δεύτερον καὶ σπουδαιότερον, γνωρίζομεν τώρα ὅτι τὰ κερω εἶναι σχήματος περίπου ὀρθογωνίου. Ἡ ἄνω πλευρὰ εἶναι ἐλαφρῶς κοίλη καὶ πᾶσαι παριστάνονται ὡς ἐλαφρῶς κεκαμμένοι διὰ τοῦ διπλοῦ περιγράμματος, τὸ ὁποῖον φέρουν. Ὁ Chadwick, τροποποιῶν κατὰ τι τὰ ἐκτεθέντα² περὶ τῆς λέξεως, καταλήγει, ὅτι ἡ λέξις κερω (συγγενῆς πρὸς τὰ φλόν, φάλαρχ κατὰ Palmer, πρὸς τὸ σπέλιον-ψέλιον κατ' αὐτόν) πρέπει νὰ σημαίῃ τι σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν βραχίονα. Καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἦτο προφυλακτικὸν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ βραχίονος.

¹ K 740, ε.ἀ. πίν. 28.

² Documents, σ. 381.

Μεγάλην συνθετικής μορφῆς παράγραφον περὶ θωράκων ἀφιέρωσεν ὁ Palmer εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον του, βασιζομένην εἰς τὴν μελέτην τῶν κειμένων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας ἀπεικονίσεις θωράκων ἐξ Αἰγύπτου καὶ Κύπρου. Ἦδη ὁ Evans εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸ ἰδεόγραμμα τῶν ταινιωτῶν θωράκων εἶναι ἀνάλογον πρὸς τοὺς ἐξ ὀριζοντιῶν ζωνῶν ἀπαρτιζομένους θώρακας τῶν Σαρδάνα καὶ ἄλλων «Λαῶν τῆς θαλάσσης» (εἰκ. 1, d). Βραδύτερον ἢ Gray ἐπραγματεύθη πάντα τὰ χωρία τοῦ Ὀμήρου τὰ ἀναφέροντα θώρακας. Ἀλλὰ δὲν εἶχομεν φωτισθῆ πολὺ οὔτε εἰς τῶν πινακίδων οὔτε εἰς τοῦ Ὀμήρου τὴν κατανόησιν¹.

Πραγματικὴν πρόοδον εἰς τὸ ζήτημα σημειώνει ἤδη ἡ εὐτυχὴ ἀνακάλυψις τοῦ πρώτου χαλκίνου Μυκηναϊκοῦ θώρακος ἐντὸς θαλαμωτοῦ τάφου τῆς Μιδέας. Ὁ τάφος ἀνεσκάφη τὸ 1960, ἂν καὶ τὸ περιεχόμενον του ἐδημοσιεύθη εἰς περιοδικὸν τοῦ 1957². Ὁ θώραξ ἀποτελεῖται (Πίν. I, 2) :

1) Ἀπὸ δύο πλάκας ἢ φύλλα, ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον. Διὰ πρώτην φοράν ἤδη κατανοοῦμεν, τί εἶναι τὰ $\rho\epsilon\theta_2$ καὶ τί εἶναι οἱ θώρακες οἱ ἐπιγεγραμμένοι διὰ τοῦ $\rho\epsilon$, ὡς καὶ τί εἶναι τὸ ἰδεόγραμμα τῆς πινακίδος K 740 (Πίν. I, 1).

2) Ἀπὸ δύο καλύμματα τῶν ὤμων, ἄτινα, φυσικά, εἶναι τὰ ἐπωμίω τῶν πινακίδων. (Πίν. I, 3 τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῶν). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἱστορία ἐνὸς τοιούτου ἐπωμίου εὐρεθέντος ἄλλοτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὑπὸ Persson καὶ ἔκτοτε ἐπανειλημμένως δημοσιευθέντος ὡς κράνους³.

3) Ἀπὸ τρεῖς ταινίας τοῦ ἐμπροσθίου καὶ τρεῖς τοῦ ὀπισθίου μέρους, προσηρμοσμένας εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ θώρακος καὶ ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰ $\sigma\alpha\omega\tau\alpha$ τῶν τε Κνωσιακῶν καὶ τῶν Πυλιακῶν πινακίδων (Πίν. I, 2).

4) Ὁ εὐρετῆς περιγράφει καὶ «στεφάνην μὲ δύο ἐλλειψοειδεῖς προεξοχὰς ἄνω», ἐρμηνευομένην ἀβιάστως ὡς περιλαίμιον τοῦ θώρακος.

Μεγάλης σημασίας εἶναι τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνασκαφῆως γεγονὸς (σ. 15), ὅτι ἐντὸς τοῦ τάφου εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς μόνος νεκρός, οὗ τὰ πῆλινα ἀγγεῖα εἶναι ΥΕ II Β μέχρι III Α 1, ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ κατέρχωνται κάτω τοῦ 1400 π.Χ.

¹ L. PALMER, *Mycenaeans and Minoans* (1961) 176-180 ἐξ. EVANS, *Palace IV*, σ. 803 ἐξ. D. H. G. GRAY, *Metal-Working in Homer*, *JHS* 74, 1954, σ. 1 ἐξ., ἰδίως 6-8.

² Λόγῳ καθυστερήσεως περὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολογικῶν περιοδικῶν συμβαίνουσι τοιαῦτα δξύμωρα. Ἡ ἔκθεσις δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάφαντος ἐφόρου κ. Ν. ΒΕΡΔΕΛΗ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1957 [1961] Χρονικὸν σ. 15-18, ἐνθεν καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ πίν. I, 2-3.

³ Ἡ ἐνταῦθα διδομένη φωτογραφία εἰκονίζει τὸ ἕτερον τῶν ἐπωμίων τοῦ θώρακος τῆς Μιδέας (πίν. I, 3) καὶ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀνασκαφῆως. Μικρὸν ἐξάρτημα ὡς λαβὴ, τὸ ὅποῖον εἶναι ὀρατόν, θὰ ἐρμηνευθῆ ἀσφαλῶς διὰ τῆς μεταγενεστέρας λεπτομεροῦς δημοσιεύσεως, διότι δὲν εἶναι σαφῆς εἰσέτι, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἡ κανονικὴ θέσις τοῦ ἐπωμίου.

Σπάνια είναι τὰ εὐτυχήματα, ὡς τὸ παρόν, προκειμένου περὶ μεγάλων τάφων, ἔνθα εἷς μόνος νεκρὸς δίδει μίαν μόνην χρονολογίαν εἰς ὅλα τὰ εὐρήματα. Τὸ ζήτημα εἶναι κατὰ τοῦτο σπουδαιότατον, ὅτι ἐνταῦθα πιστοποιεῖται ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ χρονολογία ὁμοῦ τοῦ πρώτου Μυκηναϊκοῦ χαλκοῦ θώρακος. Ὁ τύπος δ' οὗτος εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰς πινακίδας τῆς Πύλου, γνωστὸς ὅμως εἰς τὰς τῆς Κνωσοῦ. Ἐπομένως, ἐὰν νεώτεροι ἀνακαλύψῃς δὲν ἀνατρέψουν τὸ ἀποτέλεσμα, βλέπομεν ὅτι οἱ θώρακες οἱ ἀποτελούμενοι ἀπὸ κερω οπαβοτα καὶ ἐπώμια, ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν περὶ τὸ 1400 ἢ παλαιότεραν. Εἰς τὴν αὐτὴν ἄρα ἐποχὴν πρέπει νὰ ἀνήκουν καὶ αἱ πινακίδες τῆς Κνωσοῦ. Τούναντίον οἱ θώρακες τῶν πινακίδων τῆς Πύλου εἶναι ἄλλου τύπου. Ἀποτελοῦνται μόνον ἀπὸ οπαβοτα καὶ παράλληλα ἔχουσι τὰ ἀνάλογα μνημεῖα Αἰγύπτου καὶ Κύπρου, πάντα δ' ἀνήκουσιν εἰς τὸν 13ον αἰῶνα.

Ἡ «Μυκηναλογία», ἥτοι ἡ ἐπιστήμη ἢ ἀσχολουμένη περὶ τὰς Μυκηναϊκὰς ἐπιγραφάς, ἀπεσχίσθη ἤδη τῆς ἀρχαιολογίας καὶ εἶναι καθαρῶς γλωσσικὴ καὶ φιλολογικὴ ἔρευνα. Ἡμεῖς οἱ ἀρχαιολόγοι μόνον πραγματικὰ σχόλια (realia) δυνάμεθα νὰ συνεισφέρωμεν. Ἐν τούτοις μίαν γλωσσικῆς μορφῆς παρατήρησιν θὰ ριψοκινδυνεύσωμεν ἐνταῦθα, ἐφ' ἧς βεβαίως τὴν τελευταίαν λέξιν θὰ ἔχουσιν οἱ εἰδικοί. Ἡ λέξις qe-ro, πρακτικῶς εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ἀναφέρεται μόνον εἰς θυϊκὸν καὶ τὰ διὰ ταύτης δηλούμενα ἀντικείμενα καταγράφονται ὡς δύο. Ἡ πινακὶς K 740 ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν, διότι τὰ παντοσεῖδη ἀντικείμενα τὰ καταγραφόμενα ἐκεῖ πιθανῶς εἶναι ἄχρηστα μέταλλα προοριζόμενα πρὸς ἀνάτηξιν (31 ἀγγεῖα τύπου δέπας, ἐν τριποδικῶν σκευῶν καλούμενον kurusupa, εἷς πρίων (?) καὶ 16 κερῶ. Πάντως δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἀριθμοῦ 16, διότι ἡ πινακὶς εἶναι ἐφθαρμένη ὑπὸ τοῦ πυρός. Διερωτᾶται τις, μήπως ἡ λέξις εἶναι ὁ πρόγονος τῆς Ὀμηρικῆς λέξεως γύαλα, q^uero—γυέλω—γυάλω κατὰ τὸ Μυκην. rijega - φιέλα - φιάλη (μεταγενεστέρως ὑπάρχουν καὶ ἄλλα). Ἡ μελέτη τῶν χωρίων τοῦ Ὀμήρου τῶν ἀναφερόντων θώρακος¹ δεικνύει, ὅτι τὰ γύαλα ἀναφέρονται ὡς καθιερωμένη ἔκφρασις παλαιότερας ἐποχῆς. Εἰς ἄλλον τόπον ὠνόμασα «κρίσιμον χρονολογίαν» τῶν τοιούτων «ἀπολιθωμάτων» τὴν περίοδον περὶ τὸ 1400. Ὁσημέρι φαίνεται σαφέστερον, ὅτι μέγας ἀριθμὸς πυρήνων τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως ἀνάγεται μέχρι τοῦ τέλου τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ἔνθα σημειοῦται καὶ ἡ πρώτη μεγάλη ὑπερποντία δρᾶσις τῶν Μυκηναϊκῶν λαῶν. Εἶναι νῦν λίαν εὐπρόσδεκτον καὶ τὸ γεγονός, ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς θώρακας τῶν ἐπικῶν μορφῶν ἀνάγονται μέχρι τοῦ 1400 ἢ καὶ πρότερον.

Ὅρθως τὸ ἐπίθετον χαλκοχίτωνες τῶν Ἀχαιῶν κατελέχθη εἰς τὰ καθιερωμένα (traditional) κοσμητικὰ τῆς παλαιότερας Μυκηναϊκῆς παραδόσεως. Βλέπομεν τώρα

¹ Gray ἔ.ἀ. ἰδίως σ. 8.

ὅτι καὶ τὰ γύαλα τῶν θωράκων εἶναι παλαιότερας παραδόσεως, συναπτομένης πρὸς τὰ κερῶ τῶν Κνωσιακῶν πινακίδων. Ὁ θώραξ τοῦ Μέγητος, ἐν τῶν ἀρίστων παραδειγμάτων (O 529), οὐ τὰ γύαλα ἀντέχουν εἰς τὸ πλήγμα τοῦ Δόλοπος, δικαίως ἐχαρακτηρίσθη «ἐξωτικὸς» ὑπὸ τῆς Gray. Πρόκειται καὶ ἐδῶ περὶ κειμηλίου, διότι ὁ θώραξ ἀνῆκεν εἰς τὸν πατέρα τοῦ Μέγητος, τὸν Φυλέα, ὅστις πάλιν τὸν εἶχε δεχθῆ παρὰ τοῦ Εὐφῆτου τῆς Ἐφύργς. Ὁρθῶς λοιπὸν οἱ σχολιασταὶ ἐρμηνεύουν τὰ γύαλα καὶ ὀρθῶς ἔχει τοῦ Παυσανίου ἡ περιγραφή (10, 26, 5): «Δύο ἦν χαλκᾶ ποιήματα, τὸ μὲν στέρνω καὶ τοῖς ἀμφὶ τὴν γαστέρα ἀρμόζον, τὸ δὲ ὡς νώτου σκέπη εἶναι γύαλα ἐκαλοῦντο». Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι συνήθως παραδέχεται ἡ σύγχρονος ὑπερκριτική.

Τὰ οπαβοτα, ἤτοι αἱ ταινίαι, προκειμένου περὶ τῶν θωράκων τῆς Πύλου δικαιροῦνται, ὡς εἶδομεν, εἰς μείζονα καὶ ἐλάσσονα ἐν ἀναλογίᾳ 2:1 ἢ περίπου. Εἰς τὰ οπαβοτα τῶν κρανῶν ὅμως δὲν ἀναφέρεται διάκρισις. Ἐπειδὴ, ὡς ἐσημειώθη, ἡ λέξις σημαίνει ἀντικείμενα κρεμάμενα, οἶονεῖ ἐπάορτα, καὶ ἐπειδὴ αἱ παραγναθίδες ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως ὡς παρήια, ἔπεται ὅτι τὸ μόνον ἐξάρτημα τὸ δυνάμενον νὰ ὀνομασθῆ ὀπαβοτα ἐπὶ τῶν Μυκηναϊκῶν κρανῶν εἶναι αἱ πλάκες αἱ κρεμάμεναι ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους πρὸς ἀμυναν τοῦ τραχήλου. Τὰ κράνη τῶν πινακίδων τῆς Πύλου περιγράφονται πάντοτε μὲ τέσσαρα οπαβοτα¹. Ὁμοίως συμβαίνει ἐν Κνωσῶ, ἐφόσον ἐπὶ τῶν πινακίδων διατηρεῖται ὁ ἀριθμὸς. Εἰς μίαν μόνην πινακίδα ὅμως φαίνεται νὰ εἶναι δύο μόνον². Τὰ ἔργα τῆς τέχνης, πράγματι, δεικνύουν τέσσαρα, τρία καὶ δύο, συχάνεις δὲ καὶ οὐδὲν (πίν. II) ἐξ οὗ ἡ ἀνάγκη τῶν γραφῶν νὰ σημειώσουν ἐκάστοτε τὰ οπαβοτα καὶ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν αὐτῶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἐπὶ τοῦ καλυτέρου ἔργου τὸ ὅποῖον κατέχομεν, μιᾶς ἐλεφαντίνης κεφαλῆς πολεμιστοῦ ἐκ Μυκηνῶν, τὰ τέσσαρα οπαβοτα εἶναι ἐναλλάξ μείον καὶ μεῖζον³.

Τὸ ὅτι πρόκειται περὶ ταινιῶν κινητῶν, αἱ ὅποῖαι κρέμανται καὶ ἐπικαλύπτουν ἀλλήλας, φαίνεται σαφῶς εἰς ὅλα τὰ ἐλεφάντινα ἀνάγλυφα. Οὕτω προφυλάσσεται ὁ τράχηλος, χωρὶς νὰ παρακωλύωνται καὶ αἱ κινήσεις τῆς κεφαλῆς. Ἐνταῦθα τὸ ὑλικὸν εἶναι βεβαίως ὄστου. Ἄν τὰ εἰς τὰς πινακίδας περιγραφόμενα οπαβοτα ἦσαν ἐκ χαλ-

¹ Documents, σ. 378-9, Sh 733 ἐξ.

² Documents, σ. 299, σελ. 380.

³ Πίναξ II. Αἱ εἰκόνες τοῦ πίνακος: Τέσσαρα οπαβοτα. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ - HIRMER, Κρήτη καὶ Μυκ. Ἑλλάς, 214. Τρία: ἐ. ἀ. 215 (Σπάτα). Δύο BSA 49 πίν. 35, b-c (Μυκηναί, «οἰκία ἀσπίδων»). Οὐδέν. H. G. DE SANTEPPE, Délos Primitive (1959) πίν. XXIII, 54. Τὸ κράνος τοῦτο (ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα) στερεῖται καὶ παρηίων. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη τῶν γραφῶν, ὅπως σημειώσουν ἐκάστοτε τὰ οπαβοτα καὶ τὰ παρήια. Σημειωτέον τέλος, ὅτι οπαβοτα, πολλαπλᾶ μάλιστα, δεικνύουν καὶ τὰ κράνη ἢ τὰ ἐκ πτερῶν «διαδήματα» τῶν «λαῶν τῆς θαλάσσης».

κοῦ ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ἐλαφροτέρων φθαρτῶν ὑλικῶν, παραμένει ἄγνωστον, ἀλλ' εἶναι λίαν πιθανόν. Ἄλλως θὰ εἶχον εὐρεθῆ τινα ἐξ αὐτῶν, ὡς εὐρέθησαν παρήγια, ἅτινα ἦσαν ὡσαύτως καὶ ἐκ χαλκοῦ καὶ ἐξ ὄστου ἢ χαυλίων. Ὁ τάφος τῆς Μιδέας δεικνύει, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Βερδελῆς, ὅτι τὸ κράνος ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐκ φθαρτοῦ ὑλικοῦ καὶ τὰ παρήγια ἐκ χαλκοῦ¹.

Ἦδη οἱ Σουμέριοι εἶχον ἐπινοήσει τὸν θώρακα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος καθίστα δυσκίνητον τὸν πολεμιστὴν, ἐφηυρέθη, ἵνα χρησιμοποιοῖται μόνον κατὰ τὰς πολιορκίας². Ὁ Evans κατενόησεν ὁμοίως, ὅτι οἱ θώρακες τῆς Κνωσοῦ, ἀναφερόμενοι μόνον ἐπὶ τῶν πινακίδων τῶν ἀρμάτων, ἦσαν ἐξάρτημα τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν «ἵπποτῶν» τῶν χρησιμοποιοῦντων ἄρμα, ἀφοῦ οὔτοι μάλιστα δὲν ἔφερον καὶ ἀσπίδα. Πρέπει ἴσως νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ νεκρὸς τῆς Μιδέας, οὗ ὁ βαρὺς θώραξ κατετέθη ἐντὸς τοῦ τάφου (φαίνεται θώρακες τῆς Κνωσοῦ νὰ ἦσαν βαρεῖς ὅσον ἐν τάλαντον, ἔστω καὶ τοῦ ἐλαφροτέρου κανόνας!) ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν. Ἦτο εἷς περίφημος «ἵπποτα» τοῦ ἀρχομένου 14^{ου} αἰῶνος, ὡς ἦσαν καὶ οἱ παλαιότεροι ἥρωες τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως. Οἱ καινοφανεῖς οὔτοι πολεμισταὶ, καλυπτόμενοι ὑπὸ χαλκοῦ καὶ ἐποχούμενοι τῶν ἀρμάτων, ἐνέπνευσαν τὸ δέος καὶ ἐδημιούργησαν τὴν φήμην τῶν «χαλκοχιτώνων» ἡρώων, ἣν πρῶτοι ὑμνησαν οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ καὶ ὕστερον ἐκωδικοποίησεν ὁ Ὀμηρος.

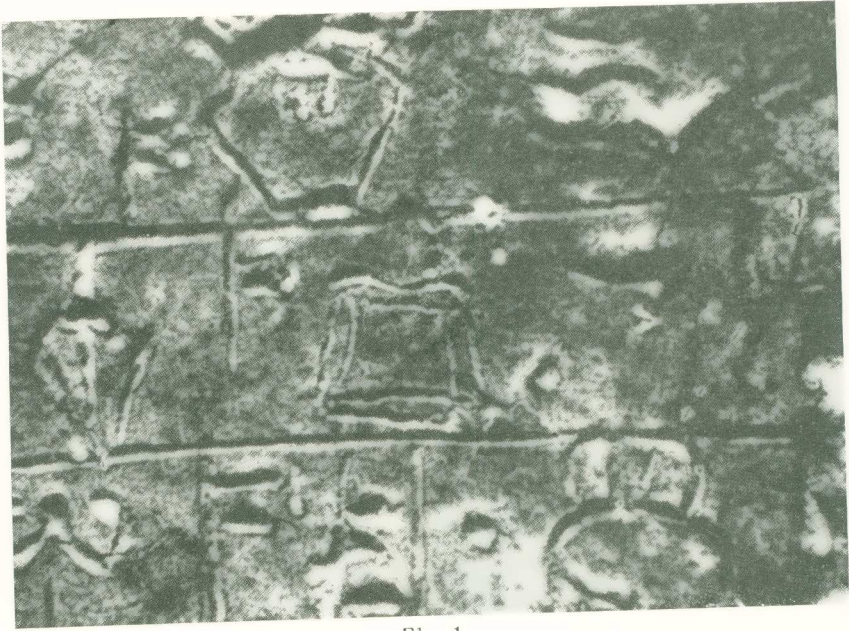
ΠΡΟΣΘΗΚΗ.— Ὁ φίλος Dr. Hugo Mühlestein, εἷς τῶν εἰδικωτέρων θεραπόντων τῆς Μυκηολογίας, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μοῦ γράψῃ τὰ ἀκόλουθα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ταυτότητος τοῦ *gero*, πρὸς τὸ ὀμηρικὸν γύαλον. Τὸν εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης.

Τὸ σημεῖον *ro*₂ δύναται νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸν φθόγγον *rijo* ἢ *rijo*, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐναλλαγῆ α καὶ ε εἶναι δυνατή. Ἀμφότερα πιστοῦνται εὐτυχῶς διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑσυχίου: γυέλιον: κόλπρον (H. FRISK, Etym. Wörterb. S. v. γύαλον). Ἀπομένει ὅμως ἡ δυσκολία τοῦ ἀρχικοῦ φθόγγου τῆς λέξεως, διότι τὰ συλλαβογράμματα τῆς σειρᾶς *q* δὲν παριστοῦν οὐρανισκόφωνα (*k, kh, g*) + φωνήεντι *u*, ἀλλὰ μόνον + χειλοῦπερωικῶ (*qu/qhu, gu...*). Ἐν τούτοις (ἐπάγεται ὁ κ. Mühlestein) «*dünkt es mich möglich, dass u vor Vokal gelegentlich konsonantisiert worden ist, also z. B. quelion nur dreisilbig... oder gar nur zweisilbig, ... wozu nun auch ro₂ (statt ri-jo) gut passen würde*». Φαίνεται

¹ Ἀρχ. Ἐφημ. 1957, σ. 16-17. Ὁ πρὸ τοῦ θώρακος εὐρεθεῖς ὄγκος ἀποσυντεθειμένου ὀργανικοῦ ὑλικοῦ ἦτο προφανῶς κράνος ἢ τοῦλάχιστον καὶ κράνος, διότι ὁμοῦ ἔκειντο καὶ δύο λίαν ἀρχαῖκου σχήματος χαλκᾶ παρήγια.

² E. UNGER, Sumerische und akkadische Kunst, σ. 14.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ.—ΘΩΡΑΚΕΣ ΚΑΙ ΟΕ - ΡΟ ΕΙΣ ΤΑΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΑΣ ΠΙΝΑΚΙΔΑΣ

Εἰκ. 1

Εἰκ. 2.

Εἰκ. 3.

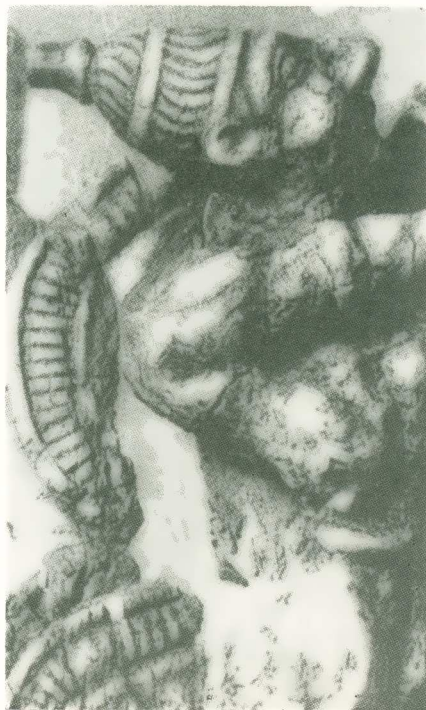
Ειχ. 1.

Ειχ. 2.

Ειχ. 3.

Ειχ. 4.

κατὰ ταῦτα, ὅτι πράγματι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸν Μυκηναϊκὸν γλωσσικὸν τύπον τοῦ Ὀμηρικοῦ γυάλου καὶ συγχρόνως τὸν πρῶτον Μυκηναϊκὸν θώρακα ἐκ Μιδέας, ὅστις ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν πρόοδον εἰς τὰ realia τοῦ Ὀμήρου.

ZUSAMMENFASSUNG

Aus der Entzifferung der mykenischen Schrift ist über Schutzwaffen soweit folgendes klar: Es gibt in Pylos die Reihe Sh, in der Panzer (to-ra-ke) und Helme (ko-ru, ko-ru to, d.h. κόρυς—κόρυθος) erwähnt werden. Die betreffenden Ideogramme für Panzer stellen ein trapezförmiges unten etwas breiteres Gebilde vor, das mit horizontalen Bändern oder Zonen versehen ist. Mit Hilfe von ägyptischen Abbildungen der «Meeresvölker» hat Evans schon längst erkannt, dass es sich um horizontale, wohl metallene Bänder handelt, die diese Panzer bildeten. Die Bänder oder Zonen (eher Halbzonen) heissen auf den mykenischen Tafeln o-pa-wo ta; in den meisten Fällen sind sie dreissig, von denen zwanzig als «grösser» und zehn als «kleiner» aufgezählt werden. Die Helme haben zwei Wangenklappen (pa-ra-wa-jo), aber es werden als derer weitere Bestandteile auch opa-wota, meist vier, erwähnt.

Die Knossostafeln kennen und beschreiben ähnliche Panzer und Helme, dazu aber eine weitere Art, die in Pylos unbekannt ist. Es handelt sich um Panzer, die aus zwei Elementen, qe-ro₂ genannt, aus zwei Schulterstücken (e-po mi-jo) und aus einigen opawota bestehen (Zahl verdorben). Das Wort Thorakes kommt in Knossos nicht vor. Es scheint, als ob Thorakes die Bänderpanzer, qero₂ die Schalenpanzer hiessen. Dieses letzte Wort kann wohl mit dem homerischen Gyalon-Gyelon, vgl. Pijera-Phiale, gleichgesetzt werden. Das Wort qero₂ muss einen Panzer bedeuten, der aus zwei Schalen für Brust und Rücken, zwei Schulterstücken und einer beschränkten Zahl von Metallbändern (opawota) zum Schutz von Magen und Hüften besteht.

Nun hat uns ein einzigartiger Fund aus einem Kammergrab von Midea (Argolis) einen solchen Panzer geschenkt. Es handelt sich um einen schweren und soliden Bronzepanzer, der genau aus den obigen Elementen, (plus einem Halskragen) besteht.

Es ist weiter zu bemerken, dass die beweglichen Bänder oder Platten (opawota), die als Bestandteile von Helmen beschrieben werden, meist vier, aber in einem Falle nur zwei sind. Aus den erhaltenen Abbildungen von mykenischen Helmen ersieht man, dass die einzigen Teile des Helmes, die opawota heissen können, die übereinander befestigten Bänder sind, die zum Schutz des Nackens bestimmt waren. Die vorhandenen Abbildungen zeigen entweder keine, oder zwei, drei und vier solche Bänder. Das müssen die opawota koruto sein und es ist klar, dass sie, wie auch die Wan-

genklappen jeweils erwähnt werden, weil es auch Bänder- und Wangenklappenlose Helme gab.

Das Grab von Midea enthielt einen einzigen Toten und die mitgefundene Keramik ist spätestens um 1400 zu datieren. Der mitgefundene Schalenpanzer qero₂ stammt also spätestens aus den frühen Jahren des 14. Jahrhunderts. Die knossischen Tafeln, die solche Panzer erwähnen (unbekannt in Pylos) können oder sogar müssen aus derselben Zeit stammen, also aus dem Ende des 15 Jh., wie es einst Evans geglaubt hat und es auch heute viele Gelehrten glauben. Natürlich können weitere Funde mehr Licht zu dieser brennenden Frage herbeischaffen.

Weiter ist es zu bemerken, dass Schalenpanzer bei Homer den älteren Bestandteilen der epischen Dichtung gehören müssen. Schwere Stücke, wie das von Midea, sind für Fussvolk ungeeignet. Aus der Tatsache, dass solche Panzer auf den Wagen- und Pferdetafeln von Knossos vorkommen, hatte schon Evans den Schluss gezogen, dass nur Streitwagenkrieger (die sonst auch schildlos waren) mit solchen Panzern kämpften. Aenlich die Sumerer, die ja die ersten Erfinder des Panzers gewesen sind, haben diese Schutzwaffe nur für Belagerungen erfunden. Erst die Verbesserung der Waffentechnik hat allmählich zur Verbreitung eines leichteren Metallpanzers geführt.

Ὑπόμνημα τοῦ Bentham περὶ τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ πολιτεύματος καὶ ἀνέκδοτοι ἀπαντήσεις τοῦ Βουλευτικοῦ, ὑπὸ Κωνσταντίνου Τριανταφυλλοπούλου*.

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν δύο ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως, 1823 καὶ 1824, ἀποτελοῦντα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ δημοσίου ἑλληνικοῦ δικαίου, καθότι σχετίζονται πρὸς τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Ἱερεμῖα Bentham ὑπὲρ ὀρθῆς ὀργανώσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1823 ὁ ἄρτι ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης Ἀνδρέας Λουριώτης παρέδωκεν εἰς τὸ Βουλευτικόν, συνεδριάζον τότε εἰς Τρίπολιν, ὑπόμνημα περιέχον παρατηρήσεις καὶ κρίσεις τοῦ Ἱερεμῖα Bentham ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπερ κατὰ βάσιν εἶχεν υἱοθετηθῆ καὶ ἀπὸ τὴν δευτέραν ἐν Ἀστρεὶ συνέλευσιν. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ ἀπάντησις καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσχεδιάσθη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Bentham. Ἀντίγραφον τοῦ σχεδίου ἀπόκειται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς σταχῶσεως βιβλίου τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν (Μηλιές), ὅπουθεν πρὸ ἐτῶν

* CONST. TRIANTAPHYLLOPOULOS, *Memoire de Jeremy Bentham sur la première constitution hellénique et réponses inédites du Législatif.*